

A szabadság és a szabad választás rettentő teher: Izrael szabaddá vált népe is, éppen csak elhagyva a szolgaság házát s azonmód megrettenve a szabadság kozmikus élményétől, visszasírja a rabságot, a választás lehetetlenségét, s visszavágyódik a húsosfazekak mellé (Exodus 16,3). A rabszolgaság folyton-folyvást kísért, legfőképpen a „gondoskodnak rólunk” illúziójának (és hazug nosztalgijának) fertelmes, ám kényelmes önbecsapásával.

Mert a választás hallatlan kockázattal jár: egy döntés és határozat valami mellett egyúttal döntés és határozat valami ellenében. A választás pillanatában még semmi sem ismert, semmi sem tudott: a jövő láthatatlanságba burkolódik, elrejtődik. Épp eme sejtelmes-opálos ismeretlenségből következően a választás megannyi rizikóval jár, a majdan beteljesedő bizonyosság jelenbeli kockázatával. Még a próféták sem a jövőről beszélnek – temporális lényként hogyan is láthatnának abba bele –, hanem a történelem és a történések centrumában állva a választás lehetséges alternatíváinak potenciális következményeit üvöltik ki magukból. Fellépésük a választás szabadságának nyomasztó terhét jeleníti meg és teszi egyértelművé, a felelős döntések szükségességét és megkerülhetetlenségét, amiért – aligha véletlenül – „sorsuk” (Isten által kijelölt pályájuk) a mindenkori hatalom örök üldözése, megannyi szenvedés és megaláztatás lehetett csupán.

A választás lehetőségét megkapta az ember, de vajon tud-e élni vele, képes-e a guruló kockákban rejlő bizonytalanságért a meghamisított, irányított, manipulált („cinkelt”) kockák bizonyosságáról lemondani?

Sokféle módon választunk, nap mind nap. Egy étlapról vagy egy ruhabolt kínálatából való választás az egyéni ízlés vezette emocionális döntés, amely minden rációt nélkülöz, ennél fogva aligha képezheti racionális vita vagy megfontolás tárgyát. „De gustibus non est disputandum” – szól a latin bölcsélet. Egy műalkotás hatása, a „Változtasd meg élted!” rilkei katarzisa egyszerre emocionális, érzelmekre ható, érzéki összetételű, és egyszerre a racionális mérlegelés szükségességét is magába foglaló felszólítás. A politikai választás – jó esetben – a racionális diskurzus okán az ésszerűség mentén megnyilvánuló döntési helyzet. Csakhogy ez a választás is lehet hamis, hazug és látszat szerinti: hiszen akadátnak, akik számára a politikai döntés nem racionális megfontolásból fakad, hanem kizárólag zsigeri-ösztönös indulatok és émociók vezetnek kezüket a választási cédulának tűnő dobókocka elhajításakor, négyéves pályára bocsátásakor. S persze az adott választék sem feltétlenül maga a politikailag adott teljesség: a szabályok, az előírások, s a – saját képünkre mindig változtatható törvények – rendszerében előfordulhat, hogy választásom egyetlen és kizárólagos lehetősége – ilyen vagy amolyan oknál fogva – nem választható.

A választás – minden választás – csak és kizárólag akkor szabad döntés, és csak akkor a lehetőségek tág tere, ha az alternatívákat, a választási lehetőségeket, módozatokat, vagyis magát a kínálatot mi magunk tettük azzá, s nem holmi e világi vagy túlvilági hatalmak által, felülről ránk erőltetett diktátummal van dolgunk. Márpedig, ha az volna, újra a véres és barbár sorstragédiák alávetett szereplőivé avatnánk önmagunkat. Ahogy tette és teszi ezt az emberiség, értelmetlenül pusztuló romok között tévelyegve, rendületlenül és feltartóztatlanul minimalizálva önmagát, s bálványokat rendelve önmaga fölé. Csakis a reménytelenségnek eme sorsszerűtlenségében lehetett igaza a bibliai Kóhelet szerzőjének, aki a héber hebel szó gyakori alkalmazásával mondja ki a lényegét: „Minden hiábavaló!” (Prédikátor könyve 1,2). S ugyanez az alternatíva nélküli reménytelenség köszön vissza Kierkegaard híres soraiból, ahol a választás feleslegessége az élet legnagyobb és legfontosabb eldöntendő kérdéseinek lehetetlenségbe forduló iróniáját teszi szemérmetlen nyíltsággal és nyersséggel közszemlére: „Házasodj meg, meg fogod bánni; ne házasodj meg, azt is meg fogod bánni; házasodj vagy ne házasodj, mindkettőt meg fogod bánni; vagy megházasodsz, vagy nem, mindkettőt megbánod. Nevsz a világ ostobaságain, meg fogod bánni; sirasd el, azt is meg fogod bánni; nevsz a világ ostobaságain vagy sirasd el, mindkettőt meg fogod bánni; vagy nevsz a világ ostobaságain, vagy elsiratod őket, mindkettőt megbánod. Bízzál egy lányban, meg fogod bánni; ne bízzál benne, azt is meg fogod bánni; bízzál egy lányban vagy ne bízzál benne, mindkettőt meg fogod bánni. Akaszd fel magad, meg fogod bánni; ne akaszd fel magad, mindkettőt meg fogod bánni; vagy felakasztod magad, vagy nem, mindkettőt meg fogod bánni. Ez, uraim, minden életbölcseesség foglalata.” (Soren Kierkegaard: Első rész; Vagy-vagy – Eksztatikus előadás)

Légy tisztában vele: a kocka a te kezdedben van, te veted majd el, ám az eredménynek is te magad legyél az ura. Egy pillanatig se hidd el, hogy csupa hatos van a kockádon. Sorsodat irányítani kívánó zsarnokok kecsegtetnek ilyesfélével, de ne hallgass rájuk.

A te kockádon van egyes is és hatos is. Te dobsz, s te felelsz az eredményért. Közben mindig jusson eszedbe: szabad vagy. Hiszen dobhatsz újra és újra, egészen az utolsó pillanatig.

* A megnyitó szerkesztett változata

Jan Elantkowski

Utópikus bútorok, avagy a művészet provenienciája

Amie Siegel: *Provenance*

The Metropolitan Museum of Art, New York
2014. június 23 – 2015. január 4.

Csandigarh indiai város utópikus víziója, amelyet a múlt század ötvenes éveiben dolgozott ki két építész, LE CORBUSIER és PERRE JEANNERET, mind a mai napig érdeklődést kelt az urbanisták, a szociológusok és a történészek között. Az utcák, terek és parkok, a reprezentatív épületek részben realizált projektein kívül ennek a modernista városnak az integráns részét képezik az épületek berendezésére megtervezett bútorok is. Ezek a kiindulópontjai AMIE SIEGEL *Provenancia (Provenance)* című, háromrészes installációjának: a New York-i Metropolitan Museum of Art-ban megszervezett minikiállítás éppen ebből a három elemből áll össze.

A kiállítás fő része a helyiség közepén elhelyezkedő *Provenancia* című film: lassú, kidolgozott fényképek nagyméretű panorámavetítése, melynek szereplői a modernista bútorok. A film New York-i apartmanházakban, londoni, belga, párizsi loftokban és villákban kezdődik, luxusszalonok, dolgozó- és hálószobák üres belsejét mutatja. A művész a csandigarhi székek, asztalok, íróasztalok és heverők sorsát követi, Észak-Indiából Nyugat-Európa vagy az Egyesült Államok vagyos lakosainak házaiba tartó vándorlásukat. A *Provenancia* című film fordított időrendben mutatja be a folyamatot: először mutatós házakat látunk, majd bútoraukciókat neves európai és amerikai aukciósházakban (ugyanazokkal a berendezési tárgyakkal, amelyeket korábban, a film elején tágas burzsoá helyiségekben láttunk); majd ezeknek a székeknek, asztaloknak és heverőknek a felújítását, illetve elszállításukat Indiából; végül a bútorokat eredeti környezetükben, a csandigarhi hivatalokban, iskolákban, könyvtárakban, vagy ezeket ugyanott, utcákon hanyódozó, siralmas állapotú hulladékként.

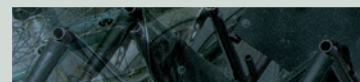
Érdekes eljárás a vizuálisan attraktív képek sorrendjének a megfordítása. A csaknem statikus, purista látványból mégis valami több lesz, ha átmegyünk a terem fő részébe. A fal túloldalára ugyanis egy hatperces film vetítődik, mely a *Post-War & Contemporary* aukciót dokumentálja. Ez 2013. október 19-én zajlott a londoni Christie'sben, itt licitáltak Amie Siegel *Provenienciájára*. „*Lot 248*”, a név a film aukciós sorszámból ered, az eladás kulisszáit mutatja be, miközben az eredeti film visszhangjává válik. Sajátos ismétléssel van itt dolgunk, ugyanak-

kor a művészet és a gazdaság közötti összefüggések bemutatásával is; a művészet piaci jelenlétével.

Amie Siegel a művészeti piacot kommentálja, kívülről mutatja be, kérdést tesz fel a mai művészet állapotáról és piacfüggőségéről – mi és miért lesz attraktív, mi csábítja a gyűjtőket és a vásárlókat? Felvetődik a kérdés: vajon elhatárolódik-e a művész a művészet és a piac mezalianzájától, vagy csak kommentál, bemutatva a kapitalista valóságot és azt a globális világot, amelyben élünk? Miközben a csandigarhi bútorok származását követi nyomon, leleplezi-e az őket megvásárló gazdagokat, kigúnyolja-e őket? Kigúnyolja-e a művészetben zajló folyamatokat, amikor rámutat a paradoxonra: 30 000 dollár egy olyan bútorért, amely Indiában az utcán rohad el, és „legjobb esetben” is titkárnők, könyvtárosok és adótisztviselők használják? Hiszen ő maga is tudatosan és feltűnően hagyja magát belebonyolódni a pénzügyekbe, amit beszédesen erősít meg a minikiállítás harmadik eleme – a *Proveniencia* bekeretezett eladási tanúsítvány a Christie's aukciójáról. Mintha rögtön a bejáratnál, amikor belépünk a sötét helyiségbe a szomszédos termeken keresztül, amelyekben a MET modern művészeti gyűjteményei vannak, azt akarta volna hangsúlyozni – vagy inkább bebizonyítani –, hogy amit látunk, az egyszerre nagybetűs Művészet és Pénz. A tanúsítvány úgy jelenődik meg, mint predesztináció és végső bizonyíték, ami értéket kölcsönöz, nemesít, a művész alkotását a legmagasabb minőségű művészetként osztályozza. Amie Siegel, miközben maga is e nagy gépezet része, gúnyos hangnemben bizonyítja be, hogy a művészet és a pénz veszedelmes összefüggéseinek világában a művészet minőségét és nagyságát gyakran a vele együtt fellépő nullák száma méri. Proveniencia, származás, genesis, keletkezés – a csandigarhi bútorok története és sorsa csak adalék, mutatós kis történet, nem bizonyul többnek, mint a gazdaság által mozgatott összefüggésekbe bonyolódott termék. De lehet, hogy itt egyáltalán nem is a pénzről van szó? Lehet, hogy egyszerűen mindenkinek szüksége van egy darab saját, kizárólagos utópiára...?

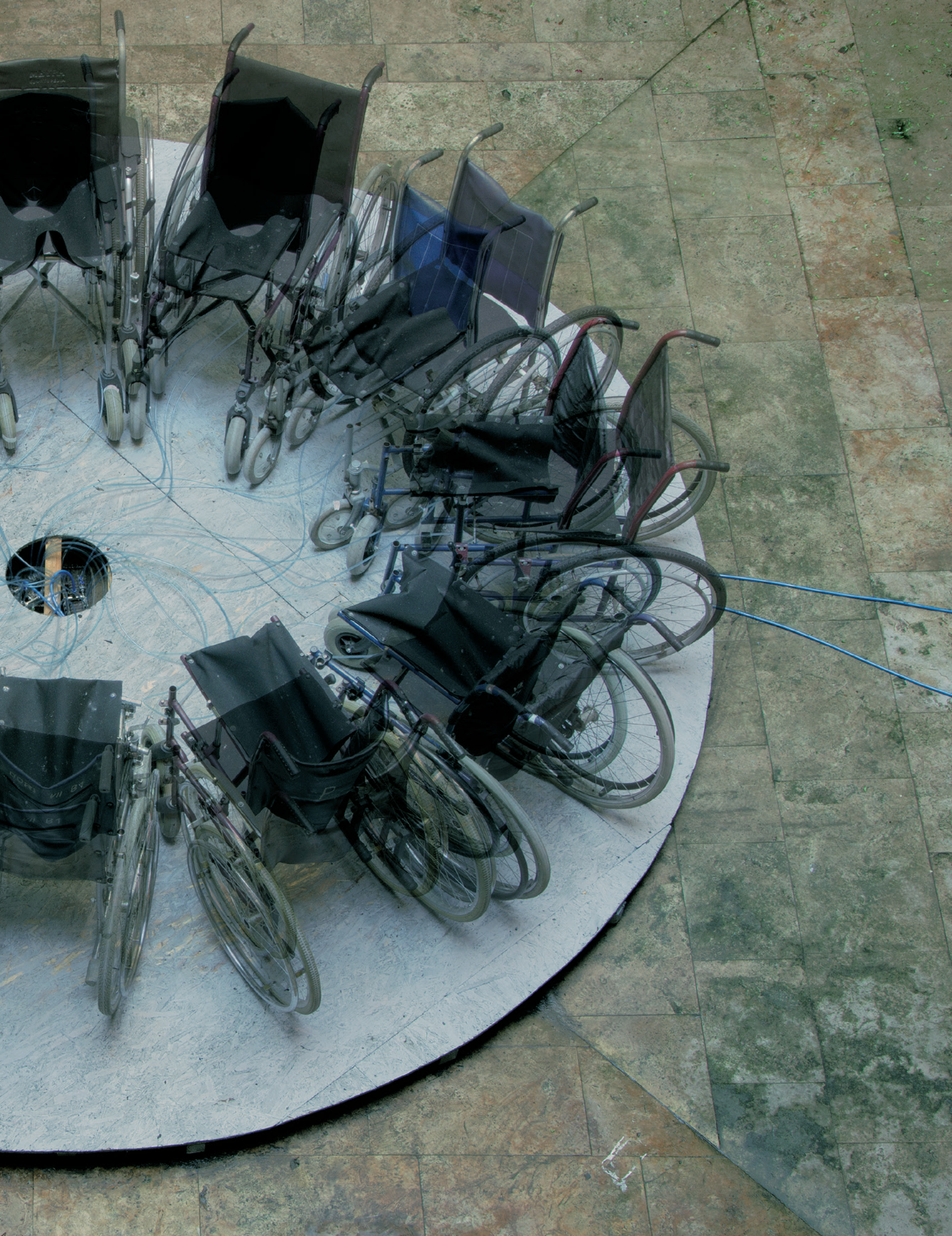
inside express →

OFF-Biennále

<http://offbiennale.hu>

PACSIKA RUDOLF
Illetékeség / Riot, 2015
 Budapest, Henszlmann Imre utca 5.
 2015. április 24 – május 30.
 © Fotó: Eln Ferenc

ESSL ART AWARD CEE 2015

A VIENNA INSURANCE GROUP FŐ RÉSZVÉNYESE ÁLTAL MEGHIRDETETT KÉPZŐMŰVÉSZETI DÍJ

BÁLINT BENCE | BÁNFI BRIGITTA | BERNÁTH DÁNIEL | EZER ÁKOS | GALAMBOS ESZTER
GWIZDALA DÁRIUSZ | MURÁNYI MÓZES MÁRTON | SÁRKÖZI PÉTER | SCHULLER JUDIT FLÓRA | VÉGH JÚLIA

Bernáth Dániel: *Aufräumen*, videó, 2014, 1'36", hang nélkül, ed. 1/3

Budapest Galéria

2015. május 15 – június 14.

Megtekinthető hétfő kivételével 10–18 óráig.
Budapest Galéria, 1036 Budapest, Lajos utca 158.
www.budapestgaleria.hu | info@budapestgaleria.hu

